

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Esityksen mukaan kotoutumiskoulutuksen ja lukutaitokoulutuksen järjestäminen jatkossa ainoastaan työvoimaviranomaisen järjestämänä työvoimakoulutuksena tukee työmarkkinoille suuntautuvaa kotoutumista. Samalla esitetään purettavaksi vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutuksen ohjaus- ja valtiosuusjärjestelmä.

Olemme tästä näkemyksestä erimieltä. Ensiksikin saman aikaisesti toteuttava vapaan sivistystyön rahoituksen leikkaukset vähentävät niiden henkilöiden mahdollisuuksia osallistua kotoutumiskoulutuksiin, jotka eivät ole työnhakija-asiakkaita. Heidän työllistymisedellytyksensä ja siirtymä työhakijoiksi heikkenee. Tämä tulee jättämään koulutuksen ulkopuolelle siitä hyötyviä asiakasryhmiä. Esitys ei myöskään huomioi riittävästi henkilöitä, jotka eivät kykene aktiiviseen työnhakuun tai joiden ei ole mahdollista sijoittua suoraan työmarkkinoille mm. oppimisvaikeuksien vuoksi.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on pitkä kokemus vuodesta 2018 lähtien luku- ja kirjoitustaidon koulutusten järjestämisestä ja kehittämisestä. Ne noudattavat OPH:n opetussuunnitelmasuosituksia. Laki-esityksessä ei kuvata miten varmistetaan mahdollisen lakimuutoksen myötä kotoutumiskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen ja laadukas toteuttaminen, sillä hankintakaudet ovat lyhyitä ja toimintaa ei voida ennakoida ja suunnitella.

Hallituksen suunnitellulla lakimuutoksella rahoitusleikkauksineen ja toimenpiderajauksineen ei voida nopeuttaa kielen oppimista ja siten myös kotoutumista ja työllistymistä.

Lakimuutos esittää, että työvoimaviranomainen vastaisi myös opiskelijavalinnoista. Vaarana on, että opiskelijavalinnat tehdään vain työvoimapolitiittisin perustein. Työvoimaviranomaiselta tulee jatkossa edellyttää samanlaista pedagogista osaamista arvioida kotoutujaopiskelijan tarpeita, lukutaidon tasoa, opiskeluvaikeuksia ja oppimisvaikeuksia tai kielitaidon tasoa kuin oppilaitosten opetus- ja suunnitteluhenkilöstöllä nyt jo on.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Säätiöiden ja yhdistysten ylläpitämien yksityisten kansalaisopistojen näkökulmasta kyseessä ei ole niinkään rahoituksen uudelleenjärjestely, vaan yksiselitteisesti oppilaitoksiin kohdistuva koulutuksen rahoituksen leikkaus. Luku- ja kirjoitustaidon valtionosuuden poistuessa ei kansalaisopistoilla ole kohdennettua rahoitusta luku- ja kirjoitustaitoon. Tämä heikentää merkittävästi yksityisten kansalaisopistojen koulutusjärjestelmän mukaista asemaa pedagogisena koulutustuottajana kunnissa.

Lakimuutoksen myötä kuntien työllisyysalueet voivat hankkia kunnan omilta kansalaisopistoiltaan palveluja ilman kilpailutusta, mutta yksityiset kansalaisopistot joutuvat eri asemaan. Tämä on selkeä heikennys nykytilanteeseen, jossa yksityisten kansalaisopistojen rahoitusta ei ole määritellyt kunta, vaan valtio.

Koulutusten kilpailuttaminen tai järjestäminen hankintasopimuksilla aiheuttaa merkittävää epävakautta opettajien ja mahdollisen muun opetushenkilöstön työtilanteeseen. Epävakaassa tilanteessa ja määräaikaisten työsuhteiden lisääntyessä oppilaitosten on vaikea sitouttaa kelpoisia opettajia, mikä osaltaan heijastuu koulutusten laatuun.

Vapaan sivistystyön rahoituksen siirtäminen ja sulauttaminen kuntien peruspalvelurahoitukseen tuo merkittävää epävarmuutta erityisesti muun kuin työvoimapolitiittisena koulutuksena järjestettävään luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen. Mikäli rahoitusta muutetaan se tulisi ”korvamerkitä” käytettäväksi tarpeita vastaavaan koulutukseen kuten sitä nytkin käytetään vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Uudistuksessa tulisi turvata vapaan sivistystyön asema palvelutuotannossa. Rahoituksen määrän väheneminen synnyttää väistämättä riskin siitä, että kotoutumiskoulutusta ja lukutaitokoulutusta ei järjestetä riittävästi sitä tarvitseville.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Alkuvaiheen palveluiden supistamisen ja kotoutujan oman aktiivisuutensa varaan jättämisen sijaan tulisi tehosta moniammatillista ohjausta ja ohjautumista kotouttavaan koulutukseen, johon tulisi varata riittävät resurssit.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Luku- ja kirjoitustaidon koulutus sekä aikuisten perusopetuksen alkuvaihe ovat arjessa toimimisen ja yhteiskuntaan osallistumisen edellytys. Näitä koulutuksia ei tule tarkastella ensisijaisesti työvoimapolitiittisina, vaan koulutuspolitiittisina ja sivistyksellisinä perusoikeuksina. Ilman riittävän hyvää luku- ja kirjoitustaitoa ei yksilöiden ole mahdollisuutta osallistua muihin koulutuksiin tai työllistyä. Luku- ja kirjoitustaidon ensisijaisuus tulisi tästä syystä varmistaa kaikissa tilanteissa.

Muut huomiot

Aikuisten perusopetuksen osallistujien ikäraja ei ole perusteltua laskea sillä perusopetuksen puute on suuri este päästä jatkokoulutuksiin ja työelämään. Miten huolehditaan heistä, joilla ei ole perusopetuksen todistusta yli 30-vuotiaina. Koulutuksellinen tasa-arvo ei toteudu. Ajatusmalli on ristiriidassa sivistyksellisten perusoikeuksien ja yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa. Elinikäinen oppiminen on perusoikeus, joka ei ole sidottu ikään vaan yksilön osaamistarpeisiin kaikkina ikäkausina. Ohjauksen ja tuen merkitys on tärkeä ja jatkuvaa. Kotoutumisen varmistaminen puuttuu lakiesityksestä täysin.

Aikuisten perusopetus on yleissivistä opetusta, jonka tavoitteena on lisätä maahanmuuttajien sivistystä Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista. Ilman tätä sivistyksellistä osaa, maahanmuuttaja ei integroidu suomalaiseen yhteiskuntaan ja heikentää hänen suomalaisuutensa tuntua. Luku- ja kirjoitustaito ovat arjen perustaitoja, jota ilman työllistyminen tai suomalaiseen yhteiskuntaan sisälle pääseminen on käytännössä mahdotonta. Kotoutumissuunnitelmaan sisältyvää täydentävää kieli- ja lukutaitokoulutusta tuetaan jatkossakin omaehtoisina opintoina.

Talikka Mia
Kansanvalistusseura sr. - Etelä-Helsingin kansalaisopisto